

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 05.06.2023 i Oslo tingrett,

Saksnr.: 22-176360TVI-TOSL/05

Dommer: Tingrettsdommer Astri Aas-Hansen

Saken gjelder: Livssynssamfunn etter trossamfunnsloven § 1 annet ledd

Ateistene

mot

Staten v/Barne og Familiedepartementet Advokat Liv Inger Gjone Gabrielsen

DOM

Saken gjelder gyldighet av vedtak om avslag på søknad om registrering som livssynssamfunn.

Hovedspørsmålet i saken er om Ateistene oppfyller definisjonen av livssynssamfunn i trossamfunnsloven § 1 andre ledd. Det vil i så fall gi krav på statlig tilskudd, jf. § 5.

Retten skal også avgjøre om Ateistene er utsatt for rettsstridig forskjellsbehandling, og om departementets vedtak om avslag på søknad om registrering lider av saksbehandlingsfeil i form av mangelfull utredning.

Sakens bakgrunn

Avslaget på vedtak om registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven er truffet av Barne- og familiedepartementet 26. august 2022, etter klage over vedtak truffet av Statsforvalteren i Oslo og Viken 24. november 2021.

Ateistene tok ut søksmål mot staten ved Barne- og familiedepartementet 1. desember 2022, med krav om at tingretten i dom slår fast at Ateistene er et livssynssamfunn etter trossamfunnsloven § 1 andre ledd, subsidiært at vedtak om avslag på søknad om registrering som livssynssamfunn er ugyldig. Kravet om fastsettelsesdom er senere frafalt.

Staten ved Barne- og familiedepartementet tok til motmæle i tilsvarende 3. februar 2023, og påsto seg frifunnet.

Hovedforhandling ble holdt 15. mai 2023 i Oslo tinghus. For Ateistene møtte styreleder Dagfinn Eckhoff, som avga forklaring. Jurist Hasse Bergstrøm bisto Ateistene under saksforberedelsen og i retten. For Staten ved Barne- og familiedepartementet møtte seniorrådgiver Geir Telstø. Det som ble dokumentert, framgår av rettsboka.

Ateistenes syn på saken

Ateistene har i hovedtrekk gjort gjeldende:

Barne- og familiedepartementets avslag er ugyldig på grunn av mangelfull utredning, jf. forvaltningsloven § 17, jf. § 41, fordi departementet ikke tilstrekkelig har kontrollert om Ateistenes aktiviteter kan være utøvelse av livssyn i trossamfunnslovens forstand.

Avslaget er også ugyldig på grunn av feil lovanvendelse av trossamfunnsloven § 1 annet ledd. Departementet har foretatt en for snever tolking av lovens krav om «utøvelse av (...) livssyn». Det er lagt for stor vekt på forarbeidenes uttalelse om «bekjempelse av religion», og for lite vekt på lovens formål, samt forarbeidsuttalelser og andre rettskilder i Ateistenes

favør. «Bekjempelse av religion» er en normregel som påvirkes av de til enhver tid rådende samfunnsforhold, og kan bare få begrensa betydning, i rent kvalifiserende tilfeller. Dessuten konsumeres dette av trossamfunnsloven § 6, som departementet i sin begrunnelse for avslaget uttalt ikke er anvendelig i denne saken.

Endelig utgjør avslaget på Ateistenes registreringssøknad en usaklig forskjellsbehandling i forhold til sammenliknbare livssynssamfunn, som Human-Etisk forbund.

Ateistenes påstand

1. Barne- og familiedepartementets avslag på Ateistenes søknad om registrering som livssynssamfunn er ugyldig.
2. Ateistene tilkjennes sakskostnader.

Staten ved Barne- og familiedepartementets syn på saken

Staten har i hovedtrekk gjort gjeldende:

Vedtaket om å avslå Ateistenes søknad om registrering, er gyldig. Det er verken i strid med trossamfunnsloven eller Grunnloven § 16.

Ateistene driver i hovedsak med annen virksomhet enn livssynsutøvelse, og er dermed ikke et livssynssamfunn i trossamfunnslovens forstand. Deres «hovedaktivitet» er å «bekjempe religion eller livssyn». Dessuten bærer Ateistenes aktiviteter i vesentlig grad preg av å være «politisk og humanitær virksomhet». Sammenslutninger med slike hovedaktiviteter, faller både utenom kretsen som kan registreres etter trossamfunnsloven, og de faller utenfor det vern som gis etter Grunnloven § 16.

Departementets vedtak lider ikke av saksbehandlingsfeil i form av mangelfull utredning, og Ateistene er ikke utsatt for rettsstridig forskjellsbehandling.

Ateistenes registreringssøknad er vurdert etter de samme kriteriene som søknadene til Human-Etisk forbund og Humanistene, og det er ingen holdepunkter for at det er tatt usaklige hensyn.

Staten ved Barne- og familiedepartementets påstand

1. Staten ved Barne- og familiedepartementet frifinnes.
2. Staten ved Barne- og familiedepartementet tilkjennes sakskostnader.

Rettens vurdering

Rettslige utgangspunkter

Grunnloven § 16 lyder:

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordening fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

Statens fremste oppgave på tros- og livssynsfeltet er å styrke og beskytte tros- og livssynsfriheten, jf. Prop. 130 L (2018-2019) side 133. Etter Grunnloven § 16 er staten dessuten forpliktet til å føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik ved å understøtte alle tros- og livssynssamfunn på lik linje, jf. St.meld. nr. 17 (2007-2008) side 73.

Formålet med lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) er å konkretisere og operasjonalisere statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik, jf. Prop. 130 L (2018-2019) side 133.

Trossamfunnsloven § 4 gjelder registrering av tros- og livssynssamfunn. Første ledd lyder:

Et tros- eller livssynssamfunn kan bli registrert når det er fast organisert og har minst 50 medlemmer som

- a. selv har meldt seg inn, eller som har blitt innmeldt av dem som har foreldreansvaret*
- b. er bosatt i Norge*
- c. ikke er medlem i Den norske kirke eller et annet registrert tros- eller livssynssamfunn.*

En registrering krever i tillegg at tros- eller livssynssamfunnet faller innenfor lovens definisjon av tros- og livssynssamfunn, jf. trossamfunnsloven § 1 andre ledd:

Med tros- og livssynssamfunn menes i denne loven sammenslutninger for felles utøvelse av tro eller livssyn.

Denne avgrensningen av hva som etter loven regnes som trossamfunn og livssynssamfunn begrunnes slik i forarbeidene, jf. Prop. 130 L (2018-2019) side 133:

Både kontroll-, forutsigbarhets- og likebehandlingshensyn tilsier at loven bygger på en beskrivelse av hva henholdsvis tros- og livssynssamfunn er. Samtidig er det åpenbart krevende å skulle legaldefinere både disse størrelsene og de grunnleggende begrepene «religion» og «livssyn».

Den nærmere fastsettelsen av hva som etter loven er å anse som et trossamfunn eller livssynssamfunn, beror på en konkret vurdering. Det framgår av forarbeidene, Prop. 130 L (2018-2019) side 133, at en ikke skal gå langt i å vurdere innholdet i en tro eller et livssyn. Begrunnelsen for dette er at en slik vurdering fort vil kunne utfordre tros- og livssynssamfunnenes tros- og livssynsfrihet. I stedet skal en legge vekt på felles utøvelse av tro og livssyn i praksis. Dette framgår å være i tråd med trossamfunnslovens formål om «...å understøtte tros- og livssynssamfunn», jf. trossamfunnsloven § 1 første ledd, smh. Grunnloven § 16.

Særmerknadene til trossamfunnsloven § 1 andre ledd, inntatt på side 253 i Prop. 130 L (2018-2019), går nærmere inn på konkrete aktiviteter som vil skille tros- og livssynssamfunn fra andre type sammenslutninger:

Utøvelsen av tro eller livssyn må være «felles», og det betyr at den må involvere minst to personer. Det er en forutsetning at aktiviteten er lovlig. Tros- og livssynssamfunn vil gjerne ha jevnlike sammenkomster for utøvelse eller utvikling av tro eller livssyn gjennom møter eller gudstjenester, bønn, meditasjon, ritualer eller tilsvarende. Ofte vil også aktiviteten innebære misjonering eller annen form for rekruttering. Sammenslutninger som i hovedsak driver politisk, humanitær, kulturell eller forretningsmessig virksomhet, faller utenfor definisjonen. Det samme vil gjelde virksomheter som har andre hovedaktiviteter enn utøvelse av tro eller livssyn, for eksempel å fremme helse eller selvutvikling, å drøfte filosofiske spørsmål eller å bekjempe religion eller livssyn.

Selv om trossamfunnsloven gir anvisning på en vektlegging av tros- eller livssynssamfunnets utøvelse av tro eller livssyn, framgår det av nevnte særmerknad at også troen eller livssynets innhold vil ha betydning:

Aktivitetene kan imidlertid ikke vurderes helt isolert, men må kunne knyttes til en tros- eller livssynsoppfatning. Den aktuelle oppfatningen må ha et visst nivå av overbevisning, alvor, sammenheng og viktighet. I vurderingen kan det blant annet legges vekt på hvor lenge oppfatningen har eksistert og vært praktisert, ikke bare innenfor den aktuelle sammenslutningen, men også eventuelt i andre tros- eller livssynssamfunn, i andre land, eller uten å ha vært organisert. Samtidig er det klart at også nye tros- eller livssynsoppfatninger kan danne grunnlag for sammenslutninger som vil være omfattet av lovens formål og virkeområde. Det kreves ikke at et flertall av medlemmene i sammenslutningene slutter opp om alle sider ved samfunnets «lære» eller praksis, ikke heller at et flertall kan sies å være aktive medlemmer. En trosoppfatning vil normalt innebære en overbevisning om at det finnes en overjordisk virkelighet, en virkelighet som går ut over grensene for det allment sansbare, med avgjørende betydning for mennesket. En livssynsoppfatning vil normalt kjennetegnes ved at den har et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål.

Vedtaket av trossamfunnsloven § 1 andre ledd innebar i hovedsak en videreføring av gjeldende rett, jf. Prop. 130 L (2018-2019) side 133 og side 253. Hvilke sammenslutninger

som var omfattet av den tidligere lov om tilskott til livssynssamfunn vil dermed ha betydning i vurderingen av hvilke sammenslutninger som kan registreres etter dagens lov.

Av forarbeidene til lov om tilskott til livssynssamfunn framgår følgende om begrepene livssyn og livssynssamfunn, jf. Ot. prp. nr. 59 (1980-81) side 9:

Et livssyn kjennetegnes først og fremst ved to forskjellige forhold.

For det første at det tar opp de mer sentrale spørsmål knyttet til menneskelivet. De religiøse samfunnene, iallfall de kristne, vil gjerne knytte dette til Guds eksistens. De ikke-religiøse livssyn vil søke andre veier.

For det andre vil det være et kriterium på et livssyn at det tar standpunkt til sentrale etiske spørsmål og prøver å se disse i sammenheng.

Et livssynssamfunn vil omfatte sammenslutninger organisert rundt medlemmenes felles livssyn. Det vil ofte prøve å systematisere og videreutvikle dette, eventuelt også utbre det.

Departementet vil i denne sammenheng særlig understreke en felles etisk grunnholdning som kriterium på et livssynssamfunn. Rene filosofiske sammenslutninger vil det ikke være naturlig å kalle livssynssamfunn i denne sammenheng. Det samme gjelder for organisasjoner som først og fremst tar sikte på å bekjempe andre livssyn.

Det vil heller ikke være naturlig å gi støtte til organisasjoner som vel kan ha et enhetlig syn på de spørsmål som er nevnt ovenfor, men som i det vesentlige driver virksomhet av annen art, f.eks. politisk eller forretningsmessig.

Oppsummering

Retten tar etter dette utgangspunkt i at livssyn som kan danne grunnlag for registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven § 1 andre ledd, normalt kjennetegnes ved at det har et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål.

Retten legger til grunn at den nærmere fastsettelsen av hva som etter loven er å anse som et livssynssamfunn beror på en konkret vurdering, med utgangspunkt i sammenslutningens aktiviteter, som må kunne knyttes til en livssynsoppfatning. Retten skal være tilbakeholden i sin prøving av livssynets innhold.

Livssynssamfunn vil gjerne ha jevnliges sammenkomster for utøvelse eller utvikling av livssyn gjennom møter, meditasjon, ritualer eller tilsvarende. Ofte vil også aktiviteten innebære en form for rekruttering.

Sammenslutninger som i hovedsak driver politisk, humanitær, kulturell eller forretningsmessig virksomhet, faller utenfor definisjonen. Det samme gjelder virksomheter

som har andre hovedaktiviteter enn utøvelse av livssyn, som å fremme helse eller selvutvikling, å drøfte filosofiske spørsmål eller å bekjempe religion eller livssyn.

Avgrensningen etter trossamfunnsloven § 1 andre ledd må vurderes i lys av statens forpliktelse til å styrke og beskytte tros- og livssynsfriheten, og til å føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik ved å understøtte alle tros- og livssynssamfunn på lik linje.

Med ovenstående som rettslig utgangspunkt, går retten over til å vurdere om Barne- og familiedepartementets vedtak i klagesak om avslag på søknad om registrering av Ateistene som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven er ugyldig, slik Ateistene anførte.

Konkret vurdering

Ateistene oppfyller ifølge partene kravet til antall medlemmer og vilkåret om å være fast organisert, jf. trossamfunnsloven § 4. Retten legger dette uprøvd til grunn.

Det sentrale spørsmålet for retten er om Ateistene møter kriteriene for å oppfylle definisjonen av begrepet livssynssamfunn i trossamfunnsloven § 1 andre ledd.

Domstolene har full prøvingsrett i saker som gjelder trossamfunnsloven § 1. Eventuelle saksbehandlingsfeil har derfor liten betydning, jf. forvaltningsloven § 41. Ateistene skal sannsynliggjøre at departementets vedtak er ugyldig. Beviskravet er alminnelig sannsynlighetsovervekt. Det er forholdene på vedtakstidspunktet som er avgjørende. Nye bevis har betydning i den grad de kan kaste lys over situasjonen på vedtakstidspunktet.

Retten er etter den samlede bevisførselen kommet til at religionskritikk er Ateistenes hovedaktivitet. Retten viser til partenes gjennomgang av Ateistenes arbeidsprogram, arrangementer og publikasjoner, og Ateistenes partsforklaring. Slik retten oppfattet Ateistene, er dette heller ikke bestridt.

Ateistene framholdt at saklig religionskritikk er en del av samfunnsdebatten. Retten deler dette syn. Å kunne gi uttrykk for sin tro eller livssyn og argumentere mot tros- og livssynsoppfatninger, er et helt grunnleggende element i tros- og livssynsfriheten, som også innebærer yttringsfriheter, jf. St.meld. nr. 17 (2007-2008) side 15.

Når retten likevel har kommet til at Ateistenes aktiviteter i form av religionskritikk ikke er å anse som utøvelse av livssyn i trossamfunnslovens forstand, har den lagt avgjørende vekt på at formålet med trossamfunnsloven er å styrke og beskytte tros- og livssynsfriheten gjennom å aktivt understøtte alle tros- og livssynssamfunn. En svært sentral del i statens oppfyllelse av plikten til understøttelse, er tilskuddsordningen, jf. trossamfunnsloven § 4 første ledd bokstav c og § 5 tredje ledd. Dersom tilskuddene til tros- og livssynssamfunn også skal fordeles på sammenslutninger som hovedsakelig framfører religionskritikk, vil det kunne uthule ordningen. Retten finner derfor at i de tilfeller en sammenslutning har

religionskritikk som hovedaktivitet – slik retten har kommet til at tilfellet er for Ateistene – anses dette for å være «bekjempelse av religion» i forarbeidenes forstand.

At Ateistenes aktiviteter i form av religionskritikk ikke rammes av trossamfunnsloven § 6, er uten betydning for rettens vurdering av om Ateistene utgjør et livssynssamfunn i trossamfunnslovens forstand. Retten viser til at bestemmelsen regulerer grunnlag for å nekte tilskudd til allerede registrerte tros- og livssynssamfunn, og det er ikke rettskildemessige holdepunkter for at trossamfunnsloven §§ 1 og 6 dekker samme forhold.

Ateistene pekte på at deres aktivitet i form av religionskritikk har bidratt til å utvikle kristendommen i en mer human retning. Slik retten forstår rettskildebildet, er det imidlertid utvikling av eget livssyn som står sentralt i vurderingen av om en sammenslutning er å anse som et livssynssamfunn i trossamfunnslovens forstand. Retten viser til forarbeidene til trossamfunnsloven og den opphevede lov om tilskot til livssynssamfunn, der det trekkes fram henholdsvis «utøvelse eller utvikling av livssyn» og «forsøk på å systematisere og videreutvikle» medlemmenes felles livssyn. Ateistene har ikke sannsynliggjort for retten at så er tilfellet.

Det ble for retten også framholdt at Ateistene i sin religionskritikk og aktiviteter for øvrig sprer budskapet om utviklingslæren og humanistiske verdier, som er knyttet til Ateistenes livssynsoppfatning. Retten fikk blant annet framlagt utdrag fra boka «Lungefisken Darwin» og eksempler på arrangementer Ateistene har stått for og deltatt i. Retten står tilbake fra å vurdere innholdet i Ateistenes livssyn. I lys av forarbeidene finner retten at aktiviteter i form av formidling av utviklingslæren ikke anses som utøvelse av livssyn i trossamfunnslovens forstand. Retten legger til grunn aktivitet i form av å spre budskap om humanistiske verdier kan være livssynsutøvelse i lovens forstand. Når dette likevel ikke gis avgjørende betydning i favør av Ateistene, er det fordi det framgikk av bevisførselen for retten at dette utgjorde en svært liten del av Ateistenes samlede aktiviteter.

Det er rettens vurdering at Ateistenes aktiviteter i hovedsak bærer preg av politisk og humanitært arbeid. Retten viser særlig til Ateistenes program, der det blant annet tas stilling til en rekke lovbestemmelse, og til Ateistenes støtte og bistand blant annet til personer som har brutt ut av religiøse miljøer og personer som søker asyl med grunnlag i at de ikke er troende. Selv om slike aktiviteter kan sies å springe ut av en ateistisk humanisme, faller denne formen for aktiviteter utenfor trossamfunnslovens definisjon av tros- og livssynssamfunn. Retten viser her til lovforarbeidene.

Retten er etter dette kommet til at Barne- og familiedepartementets vedtak er gyldig.

Retten går nå over til å behandle spørsmålene om vedtaket likevel er ugyldig som følge av rettsstridig forskjellsbehandling eller mangelfull utredning.

Rettsstridig forskjellsbehandling

Ateistene anførte at departementets avslaget på registreringssøknaden innebærer usaklig forskjellsbehandling vurdert mot sammenliknbare livssynssamfunn, som Human-Etisk forbund.

Det er et grunnleggende forvaltningsrettslig prinsipp at like tilfeller skal behandles likt, jf. Rt-2011-111 avsnitt 66. Barne- og familiedepartementet har i denne saken utøvd et rent rettsanvendelsesskjønn. Vedtaket bygger på korrekt lovtolkning, slik det framgår ovenfor. Myndighetsmisbruk i form av usaklig forskjellsbehandling i egentlig forstand kan det da ikke bli tale om, jf. HR-2019-273-A avsnitt 68, med videre henvisninger. Det er dermed bare er i spesielle tilfeller at det kan bli aktuelt å konstatere brudd på likebehandlingsprinsippet når forvaltningen ut fra et rettsanvendelsesskjønn har fattet vedtak basert på en riktig lovforståelse, jf. samme avgjørelse avsnitt 69.

Retten har etter bevisførselen ingen holdepunkter for at det foreligger brudd på prinsippet om likebehandling i departementets behandling av Ateistenes klage. Retten viser særlig til at det ikke foreligger eksempler på at sammenslutninger for religionskritikk er ansett som livssynssamfunn i trossamfunnslovens forstand.

Ateistene anførte dessuten at departementets vedtak om opprettholdelse av avslag på registrering innebærer forskjellsbehandling i strid med Grunnloven § 16, med henvisning til at det ikke foreligger en «objektiv og rimelig begrunnelse» for avslaget. Heller ikke dette er det holdepunkter for i bevisførselen. Retten viser til at departementet la til grunn kriteriene som framgår av forarbeidene til trossamfunnsloven, da det avgjorde Ateistenes klage over statsforvalterens vedtak.

Mangelfull utredning

Endelig anførte Ateistene at Barne- og familiedepartementets avslag er ugyldig på grunn av mangelfull utredning, jf. forvaltningsloven § 17, som følge av at departementet ikke tilstrekkelig har kontrollert om Ateistenes aktiviteter kan være utøvelse av livssyn i trossamfunnslovens forstand.

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, jf. forvaltningsloven § 17 første ledd, første punktum. Utredningsplikten er imidlertid relativ. I det ligger at den er avhengig av sakens karakter og relevante spørsmål, og må tilpasses de konkrete omstendighetene i saken, jf. HR-2017-2376-A avsnitt 36.

Det er ikke holdepunkter i bevisførselen for annet enn at departementets vedtak er tilstrekkelig utredet. Retten viser særlig til at departementet bygget på sentrale dokumenter for Ateistene og opplysninger inngitt i søknaden og i klagen, og at det for avgjørelsen var tilstrekkelig med en vurdering av Ateistenes aktiviteter, slik forarbeidene anviser.

Uansett vil saksbehandlingsfeil ha liten selvstendig betydning når domstolen foretar en fullstendig overprøving av et forvaltningsvedtak, jf. forvaltningsloven § 41.

Rettens konklusjon

Barne- og familiedepartementets vedtak om å opprettholde vedtak fra Statsforvalteren i Oslo og Viken om avslag på søknad om registrering av Ateistene som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven, er gyldig.

Ateistene faller utenfor trossamfunnslovens avgrensning av livssynssamfunn. Ateistene er ikke utsatt for rettstridig forskjellsbehandling, og departementets vedtak lider ikke av saksbehandlingsfeil i form av mangelfull utredning.

Sakskostnader

Staten ved Barne- og familiedepartementet har vunnet saken, og har i utgangspunktet krav på full erstatning for sine sakskostnader fra motparten, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd.

Begrepet «livssynssamfunn» etter trossamfunnsloven er ikke tidligere prøvd for retten, og er av en ikke ubetydelig økonomisk interesse for Ateistene, som dermed har god grunn for å prøve spørsmålet for domstolen. Retten finner det derfor rimelig at Ateistene fritas for erstatningsansvaret, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd.

Grunnet stor arbeidsmengde er dommen avsagt etter lovens frist.

DOMSSLUTNING

1. Staten ved Barne- og familiedepartementet frifinnes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.

Retten hevet.

Astri Aas-Hansen

Veiledning om anke i sivile saker vedlegges.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klart at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 250 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 250 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling dersom anken ikke reiser spørsmål av betydning utover den aktuelle saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves. Anken kan også nektes fremmet dersom den reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.